

När ska de få komma hem?

Med sommar-OS och allt vad det inneburit har många av världens länder fått upp ögonen för tibetanernas situation och agerar för förändring. Konflikten i sig är dock inte lika färsk som det nyvunna intresset. Den 10 mars 1959 flydde Tibets andlige och politiske ledare Dalai Lama till den indiska bergsstaden Dharamsala. Sedan dess har regeringen befunnit sig i exil.

Idag har många av dem som lever i exil aldrig varit i sitt hemland Tibet. De måste nämligen söka om tillstånd för att få komma in i landet, en process som är både krånglig, dyr och tar lång tid. Att få komma utanför exil-landet Indiens gränser är en dröm som många aldrig fått uppfylla då det tibetanska passet inte är giltigt och deras enda möjlighet att komma ut i världen är att söka ett kinesiskt pass.

– Det är ett medvetet trick från kineserna, då de vet att vi genom den handlingen förlorar vår officiella tibetanska identitet. Jag tror att det är få som söker deras "hjälp", då skulle ju vår strävan vara förgäves, säger Wangchuk Gyalpo, platschef för den svenska organisationen Individuell Människohjälp (IM) arbete i Nepal och Indien.

Vi når efter ett dygns tågresa från Varanasi fram till staden Dehra Dun och välkomnas där av arbetare från IM:s gästhem, Shanti Niwas.

KLIMATET HÄR, VID FOTEN AV HIMALAYA, kan jämföras med den svenska sommaren, vilket är en oerhörd kontrast från vår tidigare resas hetta. Våra sängar är bäddade med påslakan och örngott. Det finns vattentoaletter och framförallt möts vi, till allas glädje, av frukost med yoghurt och cornflakes. Efter det övriga Indiens snabbt slående puls möter vi i Shanti Niwas – som på hindi betyder "fredens boning" – ett lugn. Här blommar växter intill varandra i den lummiga trädgården och tack vare både mango- och litchiträd får hemmet sina egna frukter.

– Speciellt för området är just litchifrukterna. Men även basmatiris odlas här, för att sedan skickas ut i hela världen, berättar Wangchuk.

Den 64-åriga Wangchuk Gyalpo har sedan 33 år arbetat med olika IM-projekt för regionerna runt Indien, Nepal och Tibet. Han var en av de första 20 pojkar som 1960, genom Dalai Lama, fick åka till Danmark för att sedan gå en treårig agronomutbildning i Norge. Det är med bravur Wangchuk tar sig fram på en blandning mellan danska, norska, svenska, tibetanska, engelska och hindi.

– Sedan 2002 har jag jobbat som platschef för IM:s arbete här, med Indien och Nepal i fokus. Till exempel så arbetar vi med stöd till en bosättning i byn Puruwala och med att hjälpa tibetaner att plantera träd för både deras försörjning och för miljöns räkning, säger han.

För att komma till den tibetanska bosättningen i Puruwala måste vi korsa delstatsgränsen från Uttarakhand till Uttar Pradesh och resan tar cirka tre timmar. Vår buss visar tydligt vilka typer vi är med sina stora bokstäver på framrutan: TOURIST. Längs den guppiga vägen är det många som springer med och hoppar och vinkar.

Det är dagen innan Diwali (hinduisk högtid) och runt omkring i hemmen vi passerar förbereds det för fullt. I de tibetanska delarna är det dock tomt på förberedelser. Trots att många levte i Indien i hela sitt liv anammades inte de stora högtiderna till den tibetanska kulturen.

Istället håller man fast i vad som utmärker deras ge- ▶

mensamma identitet i väntan på att återvända till sitt hemland.

Det bor ungefär 1 000 invånare i Puruwala, varav de flesta tibetanska. Varje bosättning har sin egen administration av folkvalda politiker och vid de tillfällen det inte finns några så skickas folk från regeringen i Dharamsala.

I byn är bland det första vi möts av ett stort plakat med porträttet av en 6-årig tibetansk pojke. 1995 utsågs Gedhun Chökyi Myima (född 1989) av den exiltibetanska regeringen till den elfte reinkarnationen av Panchen Lama, den näst högste ledaren efter Dalai Lama. Var pojken finns idag är okänt, då han kort efter utnämmandet togs i Kinas förvar. Tibetanska kallar honom för "tidernas yngste politiske fånge" men den kinesiska regeringen menar att han lever ett normalt liv i Kina, omedveten om sin identitet för sitt eget bästa.

–Det är varken det första eller sista angreppet mot vår kultur och vårt folk från den kinesiska regeringen, säger Wangchuk.

– De har till exempel stiftat en lag mot den 15:e reinkarnationen av Dalai Lama och menar att de har auktoriteten att utnämna nästa reinkarnation. Det betyder att de försöker bryta sig in i det sista kvarstående tecknet av det självständigt styrande Tibet som vi har kvar, fortsätter han och tittar upp mot porträttet av den unga Panchen Lama.

FÖR ATT KUNNA BEVARA SIN KULTUR LEVER ungefär 120 000 tibetaner i exil, och för att ytterligare förstärka känslan av att vara tibetan har 80 000 av dem valt att leva i bosättningar. De låter bland annat barnen gå i tibetanska skolor. I Puruwala ligger

de små husen tätt och dekorationer i rött, grönt, blått, gult och vitt går igen genom byn.

Här går kvinnor med sina traditionella förkläden som visar att de är någons fru och vi möter en man med en alldeles för tjock pälsmössa som påminner oss om hans hemlands kalla plåtå. Liksom deras stora fokus på det kulturella arvet är den religiösa delen av livet viktig. Den tibetanska buddhismen har, med Dalai Lama i spetsen, gjort sig känd för sin pacifism och sitt öppna sinne.

–Alla med ett gott hjärta, som vill ge andra lycka utan att få någonting tillbaka kan bli buddhister, säger Wangchuk.

I den tibetanska bosättningen i byn Puruwala finns överallt tecken på det religiösa livets glöd. Böneflaggor och bönesnurror vajar och surrar i husen och i ett litet skjul hittar jag två gamla damer som håller på att smälta fett till böneljusen.

–Egentligen ska de göras av jakfett, berättar en av kvinnorna. Kompromisser, liknande dem med böneljusen, är vanliga och begripliga i ett liv i exil. Som tidigare sagt så lever ungefär 80 000 tibetaner i bosättningar. Det är dock viktigt att komma ihåg de 40 000 som inte gör det.

36-ÅRIGA KALSANG IHADON ÄR EN AV DEM. Hon arbetar sedan 2002 som ansvarig för gästhemmet Shanti Niwas, där hon också bor med sin yngste son. Kalsang är som många andra född i Indien och har aldrig haft möjlighet att åka till Tibet.

–Jag har mina mor- och farföräldrar i Tibet, men dom har jag aldrig träffat. Trots att jag aldrig varit där kan jag ändå säga att jag längtar hem, berättar hon och rycker lätt på axlarna.

Hon kom till IM och Shanti Niwas 1993 och anställdes som väverka. Väveriet är fortfarande igång och här vävs bland annat typiskt tibetanska mattor.

IM I DEHRA DUN ARBETAR MED FLERA projekt varav de flesta bland exiltibetaner. Beläget vid foten av Himalaya ger det en känsla av närhet till det efterlängttade landet. Tibets exilregering befinner sig endast 20 mil bort, i Dharamsala. Kalsang talar gott om folkets ledare "His Holiness", Dalai Lama.

–His Holiness har bara ett ansikte och därför är det ingen som blir lurad. Han ser inte bara till vårt land i sina visioner utan till alla länder och vi litar på honom, förklarar hon.

Den tibetanska ledaren förespråkar en medelväg där man efterlängtar och strävar efter ett fritt Tibet, men inte nödvändigtvis ett självständigt. Man kan tänka sig att leva under kinesiskt styre om man får tillbaka rätten till sitt land och sin kultur.

–Den finns ingen plats för ilska, jag är inte arg och söker därför ingen hämnd. Allt jag vill ha är tillgång till mitt land. Det enda vi kan göra nu är att försöka att ta hand om det land vi inte har, genom vårt språk och vår kultur, berättar Kalsang lugnt men allvarsamt.

I det indiska samhället Dehra Dun har tibetanerna accepterats. Många är flerspråkiga. Liksom Kalsang, som talar engelska, hindi och tibetanska.

–Ibland känns det som om den indiska regeringen tar bättre hand om oss än om sitt eget folk, menar hon, men poängterar att de inte kan ses som samma folk bara för att de bor i samma land.

–Den största skillnaden mellan oss och indierna är att vi tibetaner mår mer om att bevara vår kultur. Det kanske inte är så konstigt med tanke på vår situation, men vi vill inte sälja oss helt till det moderna samhället, kanske mer så bland de tibetaner som faktiskt inte lever i Tibet. Men jag är väldigt nöjd med min e-mailadress, skrattar hon och klappar mig på knäet.

Många menar att för att bekämpa den tibetanska viljan att bevara sin kultur har den kinesiska regeringen låtit bygga diskotek

och låter alkoholen flöda in i den tibetanska huvudstaden Lhasa. Mängder av kineser har flyttat till Tibets städer och det tibetanska Tibet försvinner allt mer.

–På grund av diskoteken har alkoholism blivit ett allt större problem och människor verkar glömma bort till vilken identitet de tillhör och det är precis det som kineserna vill, berättar Kalsang.

–Jag vet mycket väl att det är den kinesiska regeringen som ligger bakom tortyren och inte det kinesiska folket. Och som jag sa innan så jag är inte arg. Ändå är det svårt att möta Kinas folk, det gör ont i mig som tibetan att se dem.

DET KAN KÄNNAS NATURLIGT, på grund av omständigheterna, att situationen mellan det tibetanska folket och det kinesiska kan vara spänd eller rent av fientlig. Förutom regelbundna demonstrationer och antikinesiska uppror i huvudstaden Lhasa har ytterst få motattacker från Tibets håll ägt rum.

De flesta verkar istället leva i väntan på att kunna flytta tillbaka. Det finns dock gott om Tibetvänner runt om i världen och mängder av olika nätverk arbetar för folkets rättigheter. Wangchuk berättar om ett av de senaste initiativen.

– Några månader innan OS var det några västerländska aktivister som hade hängt en banderoll på den kinesiska muren, där de skrivit "One world, one dream, free Tibet", som för att hänvisa till OS-slogan. De blev utvisade omedelbart, men om de hade varit kineser eller tibetaner hade de inte kommit undan lika lätt, säger han.

Till tibetanernas hjälp finns också Indien som tagit emot tusentals exiltibetaner som vandrat över bergen för att leva ett liv fritt från intrång.

Det är inte ovanligt att föräldrar skickar sina barn för att gå den fyra veckor långa vandringen över bergskedjan och många berättar att de passerat Djomo Lhari, det berg vi kallar Mount Everest. Under de senaste 50 åren har det skett en massflykt från Tibet och ungefär 120 000 lever nu i exil.

Frågan är, hur många fler det ska bli innan det får ett slut?
Sofia Nilsson- Hallquist

Exil i Indien sedan 1959

Tibet, eller det som idag räknas till Kina och kallas för "Tibets Autonoma Region" uppstår en yta stor som Frankrikes, Italiens och Tysklands landytor tillsammans.

Av de 2,9 miljoner invånarna är lika många kineser som tibetaner enligt tibetanska källor. Enligt kinesiska källor överstiger dock den tibetanska delen av befolkningen 90 procent.

1950 invaderade Kina det självständiga Tibet med åsikten att landet en-

ligt historien tillhörde Kina.

Sedan 1959 har landets regering verkat utifrån den indiska bergsstaten Dharamsala och ledaren Dalai Lama har i ett uttalande sagt att om tvisten mellan Kina och Tibet inte löser sig under honom, den 14:e reinkarnationen, så kommer den 15:e reinkarnationen födas utanför Tibets gränser.

Under de drygt femtio åren som gått

har tusentals tibetaner avrättats eller dött av svält och tortyr. I samband med de olympiska spelen i Kina, har tibetanernas situation enligt källor som Amnesty förvärrats. De ser nu läget som mycket kritiskt. Den tibetanska exilregeringen uppger att många tibetaner fångslats och skjutits på grund av de ökande protesterna mot Kinas ockupation sedan i början på mars i år.

Sofia Nilsson-Hallquist